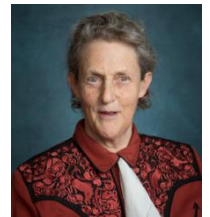

Kdo se bojí, nesmí do dojírny...

Jak omezit stres krav a tím i ztráty v produkci?

prof. Temple Grandin
specialistka na welfare a chování skotu
katedra zootechniky, Colorado State University

Úvod

Pro nikoho již není novinkou, že špatné zacházení a míra stresu hrají velkou roli nejen v užitkovosti, ale především v životní pohodě dojných krav. Již před 100 lety *W.D. Hoard*, zakladatel populárního magazínu *Hoard's Dairyman*, napsal, že **lidé pracující se zvířaty by měli být především trpěliví a laskaví**. Uvědomoval si, jak moc mělo nešetrné zacházení negativní vliv na produkci mléka. Jack Albright, emeritní profesor na Purdue University, správně tvrdil, že **krávy, které se nebojí k člověku přiblížit, jsou nejlepším znakem dobrého zacházení se zvířaty na farmě**. Přestože jsou pro nás tyto věci dlouho známé, nezdá se, že by platily na každé farmě...

Při retrospektivní analýze, kde se vědci snažili zdokumentovat následky nešetrného zacházení, vyšlo najevo, že **bití či používání elektrických pohaněčů snižuje mléčný nádoj až o 10 %**. Míra strachu byla dělena do třech skupin na základě výše neklidu, který krávy při dojení projevovaly po přiblížení člověka. U dojnic, které výrazně zneklidněly, bylo zjištěno okamžité snížení mléčné produkce (resp. nedostatečné dodojení). **Poklidné krávy naopak dávaly více mléka a dojení proběhlo do konce.**

Jak se ukládá strach?

Co stojí za strachem z lidí? Zvířata mají výborného "pamatováka" na dobré i špatné zážitky. Při zkoumání mozku zvířat bylo zjištěno, že špatné vzpomínky se trvale ukládají do amygdaly - centra paměťových stop a emocí ve spodní, více primitivní (vývojově starší a základní) části mozku pod kortexem. **Jakmile se sem strach jednou uloží, už ho nikdo nedostane pryč**. Tento princip je čistým výsledkem evoluce - v dobách, kdy byly krávy ještě divokými zvířaty, bylo naprosto stěžejní mít "pamatováka" např. na místa, kde potkaly

predátora. Díky tomu se těmto místům vyhýbaly a zvyšovaly tak svoji šanci na přežití. S postupem času se zvířata naučila tento strach potlačit, avšak nikdy se ho už nezbavila. Co si z tohoto převzít do dnešní chovatelské praxe? **Musíme co nejdříve předcházet vzniku strachu.**

Zvířata mají tendenci si spojovat strach s nápadnými, výraznými předměty anebo místy s negativními zkušenostmi. **Krávy neumí rozeznávat lidské tváře - rozeznávají ale místa, pachy, hlasy, výrazné oblečení a nebo specifické předměty.** Okamžitě tak např. dle oblečení poznají ošetřovatele, kterého mají spojeného s bolestivým a nebo obecně špatným zážitkem.

Bylo by logicky velice špatné pro mléčnou produkci, kdyby se krávy bály chodit na dojírnu. Je naprosto klíčové, aby byl první zážitek prvotelky na dojírně zážitkem dobrým. První dojení hraje při vnímání zvířat obrovskou roli. **Pokud prvotelka při prvním dojení upadne, je na ni použit elektrický pohaněč nebo na ni obsluha dojírny řve, okamžitě si vytvoří a uloží strach z dojírny.**

Například výzkumy prováděné na myších jednoznačně dokumentují, jak silný efekt může strach mít. Při pokusech byly myši umístěny do labyrintu, který měly prozkoumat. V případě, kdy byl myši dán elektrický šok přitom, když vstoupila do nové, ještě neprozkoumané uličky, pak již nikdy do této uličky nešla. Naopak, pokud na myš čekal v nějaké uličce pamlskek, opakovaně se pak do této uličky vracela - vytvořila si zde pozitivní vzpomínku. A teď se dostáváme k zajímavé části - v případě, kdy myš navštívila stejnou uličku popáté, dostala elektrický šok. Když na ní ale přesto čekal pamlskek, měla tendenci se i tak do téže uličky opět vracet. **Pokud má zvíře bolestivý a nebo strašidelný zážitek hned poprvé, když se dostane na nové místo, pak si strach asociuje přímo s tímto konkrétním novým místem.** Avšak v případě, kdy nastane nepříjemný zážitek na známém místě, které bylo doposud "bezpečné", pak si krávy s nejvyšší pravděpodobností spojí tuto špatnou zkušenost s něčím jiným - např. s ošetřovatelem ve žluté zástěře. Kráva se tak od té doby bude bát žluté zástěry nehledě na to, zda ji potká v dojírně anebo kdekoliv jinde.

První dojení...

Při úplně prvním vstupu prvotelky do dojírny se musíme snažit o to, aby z ní po dojení odcházela bez výraznějšího špatného zážitku. Zvířata jsou obecně obezřetná, když se dostanou do neznámého prostředí. Pokud je tzv. "hodíme do vody", nejspíše se se zlou potážeme. Jednou z nejlepších nízkostresových cest poznání dojírny je umožnění zvířatům ji dobrovolně prozkoumat. Na menších farmách můžeme prvotelky vyslat na průzkum již před otelením. U větších farem nejspíše toto nebude prakticky možné.

Výzkumem i zkušenostmi farmářů je potvrzeno, že dobrá péče a samotný klidný a pozitivní kontakt ošetřovatelů s malými telaty silně napomáhá tomu, aby z nich vyrostly klidné krávy. **Proto bychom měli zaměstnávat k malým telatům jen klidné a laskavé osoby.** Když jalovice více vyrostou, můžeme pokračovat v procesu navozování pozitivních zkušeností. Stačí, když ošetřovatel projde celou sekci přímo mezi zvířaty, které si tak zvyknou na zvuk kroků či známý hlas. Tato osoba by měla nosit stejné oblečení, jako mají dojiči (např. žlutou zástěru), aby se pozitivní zážitky opětovně navázaly při prvním vstupu do dojírny.

Čas od času vyžadují krávy veterinární a zootechnické ošetření, které může působit bolest a nebo neklid. **Je důležité, aby takové zážitky nebyly zvířetem spojeny s dojením.** Tudíž bychom nikdy neměli dávat např. injekce na dojírně, ale v oddělených prostorech. Kráva si nejspíše tuto místnost neoblíbí, ale alespoň bude považovat zbytek farmy za bezpečný. Pokud možno, neměli by to být dojiči, kdo dává injekce. Pokud není

nazbyt, měl by na sobě mít v tom okamžiku dojič jiné oblečení a vzít si třeba jinou, výraznou část (např. modrou čepici) oblečení. Krávy tak budou neklidné jen v situacích, kdy uvidí modrou čepici.

Vzpomínky jsou jako obrázky

Zvířata nemají řeč jako takovou. Ukládají si tak svoje vzpomínky jako obrázky do fotoalba a nebo krátké zvukové nahrávky. Kupříkladu pokud se kráva začala bát žluté zástěry již jako malé tele, cokoliv připomínající žlutou zástěru ji bude od té doby děsit. Mozek krávy okamžitě spojí zrakové či zvukové vjemy s negativními vzpomínkami.

Někteří chovatelé na základě zkušeností zjistili, že tzv. headlocky zvyšují úroveň stresu. To může být ale především následkem procesu navykání si na takové systémy fixace. **V první řadě by si ale krávy měly headlocky spojit s krmením.** Pokud ho mají nejdříve spojený s injekcemi a jinými nepříjemnými zákroky, budou se jich bát. Je to stejné jako v pokusech s myši v labyrintu. Krávy se do headlocků budou vracet rády za krmením i přesto, že je sem tam použijeme k ošetřením. Nemůžeme ale začít naopak.

Závěr

Slova W.D. Hoarda před více než sto lety jsou dnes potvrzena vědou. Výzkumníci zmapovali "dráhy strachu" v mozku zvířat a vědí, jak tyto okruhy fungují. Chovatelé by tyto poznatky měli využít především pro zácvek nových i stávajících zaměstnanců.

"Pravidlo, které je třeba ve stáji vždy dodržovat, je trpělivost a laskavost. Důvěra krav ve člověka se okamžitě ztrácí v prvním okamžiku, kdy ztratí nervy a využije špatného zacházení. Člověk musí být trpělivý. Skot není racionálně uvažující. Pamatujte si, že stáje je vždy domovem matek. Zacházejte s každou krávou jako s matkou. Krávy nám dávají mléko pouze díky mateřství. Špatné zacházení celý tento zázrak pošlape. Myslete na to pokaždé, když pracujete se skotem." W.D. Hoard

Zdroj: Grandin, T. Reducing fear improves milk production. 2013. Hoard's Dairyman.

Překlad a doplnění: Ing. Tomáš Novotný

Zaujal vás tento článek? Mnoho dalších naleznete na našem webu.

Chcete se podělit o své názory a zkušenosti? Přidejte si nás na Facebooku a komentujte!